

**Між надіями та можливостями:
відносини ЄС–Україна за рік по Помаранчевій революції**

STEFAN
**BATORY
FOUNDATION**

Між надіями та можливостями: відносини ЄС–Україна за рік по Помаранчевій революції

Гжегож Громадський

Фонд ім. Стефана Баторія, Варшава

Олександр Сушко

Центр миру, конверсії та зовнішньої політики України, Київ

Фонд імені Стефана Баторія

вул. Сапежинська, 10а

00-215 Варшава

тел. |48 22| 536 02 00

факс |48 22| 536 02 20

batory@batory.org.pl

www.batory.org.pl

Художній редактор видань Фонду ім. Стефана Баторія

Марта Куштра

Дизайн обкладинки

Тереса Олещук

Набір **ТОВ ТИРСА TYRSA Sp. z o.o.**

Публікація з'явилася завдяки фінансовій підтримці Міністерства закордонних справ Польщі

© Фонд ім. Стефана Баторія, Варшава

ISBN 83-89406-55-1

Зміст

1. Вступ	7
2. Європейські дебати 2005 року та їхній вплив на «українське питання»: позиція європейських інституцій та ключових країн-членів	9
Питання денного порядку європейських дебатів, що впливають на політику ЄС стосовно України	9
Дві позиції	11
Позитивна тенденція	12
Конкретні дії ЄС стосовно України	12
Результати саміту Україна–ЄС 1 грудня 2005 року	13
3. Європейська політика України: досягнення, недоліки та виклики	15
Адміністрування політики європейської інтеграції в Україні	15
Верховенство права	16
Економіка	18
СОТ	18
Участь України у Спільній зовнішній та безпековій політиці ЄС та Європейській політиці безпеки та оборони (СЗБП/ЄПБО)	19
4. Чи є План дій ефективним інструментом інтеграції?	21
Українська «Дорожня карта»	22
Додаткові заходи ЄС	23
Загальна оцінка	24
5. Прогнози і рекомендації на 2006 рік	25
Рекомендації для ЄС	25
Рекомендації для України	27
6. Висновки	29
Додаток	31
Візи з «людським обличчям»? Переговори між Україною та ЄС із лібералізації візового режиму	33

1. Вступ

Основним питанням цієї доповіді є оцінка поточних відносин між ЄС та Україною. Чи поглибились суттєво ці відносини у порівнянні з періодом президентства Кучми 1994–2004, чи ні? Чи перейшли ці відносини рубікон, що відділяє риторику від конкретних дій? Очікування, особливо з українського боку, були дуже високими на початку 2005 року. Рік по тому є дві взаємосуперечливі оцінки: схвалення досягнутого з одного боку та певне розчарування з іншого.

Офіційне схвалення було продемонстроване обома сторонами під час саміту ЄС–Україна 1 грудня 2005 року в Києві. ЄС та Україна констатували, що відносини стали «глибшими і потужнішими». Вони відзначили декілька досягнень: перш за все, підписання Плану дій ЄС–Україна та істотний прогрес, досягнутий у його реалізації, конструктивна роль України в європейській спільній зовнішній та безпековій політиці (Придністровський конфлікт, Білорусь), початок переговорів зі спрощення візового режиму та *де факто* надання Україні статусу країни з ринковою економікою у відповідності до антидемпінгового законодавства ЄС.

Але неофіційно є чимало розчарувань з обох боків. Представники ЄС із європейських інституцій та країн-членів критикували брак серйозних реформ, насамперед, у сфері економіки. Повільний прогрес в переговорах щодо членства в СОТ (українська влада планувала увійти в СОТ у 2005 р.). Скромні досягнення в інших сферах, наприклад, в юстиції та судочинстві. Інколи з'являлась і офіцій-

на критика з боку ЄС, але радше «позитивна критика». Хосе Мануель Баррозо заявив під час візиту прем'єр-міністра Єханурова до Брюсселя 6 жовтня 2005 року, що «майбутнє України в Європі. Найліпший спосіб досягти цього це не обговорювати весь час питання членства в ЄС, але досягати конкретних результатів, прагматичних результатів». Очевидно, що ЄС очікує на конкретні дії з боку України, які б допомогли крок за кроком інтегруватися в Європейський Союз. Українська влада розчарована аморфною політикою ЄС щодо України, насамперед, стосовно перспективи членства України в ЄС. Офіційно українська влада прийняла запропоновану ЄС Європейську політику сусідства, але фактично не погоджується із віднесенням України до одного «кошика» з країнами Північної Африки та Близького Сходу.

Яка оцінка відносин ЄС Україна за рік по Помаранчевій революції ближче до реальності: прогрес чи розчарування? Слід визнати, що період, який минув з часу Помаранчевої революції досить короткий, щоб очікувати глибоких змін у відносинах ЄС–Україна, з одного боку, однак він доволі значний, щоб продемонструвати новий стиль управління в Україні і новий підхід ЄС до України, з іншого.

2. Європейські дебати 2005 року та їхній вплив на «українське питання»: позиція європейських інституцій та ключових країн-членів

Політика ЄС стосовно України має бути оцінена в ширшому контексті. Слід звернути увагу на європейські дебати 2005 року як в європейських інституціях, так і в країнах-членах та їхній вплив на «українське питання», оскільки політика ЄС стосовно України формується не у вакуумі, а є частиною внутрієвропейського політичного процесу. В той же час, конкретні дії, здійснені ЄС для України в 2005 році мають бути також оціненими.

Питання денного порядку європейських дебатів, що впливають на політику ЄС стосовно України

Двотисячний п'ятий рік був важким для Європейського Союзу. Слід визнати, що ЄС має справу з однією із найскладніших криз за свою історію. Криза була спровокована, насамперед, внаслідок провалу референдумів із Конституційної Угоди у Франції та Нідерландах. Політики та громадська думка в ЄС сконцентрувалися на внутрішніх проблемах Союзу. Наступна криза, що виникла у другій половині 2005 року, стосувалась бюджету ЄС на 2007–2013 роки. Проблема є важливою для стосунків ЄС–Україна з двох причин, по-перше, європейські інституції та країни-члени глибоко задіяні до внутрішніх дебатів, подібних до обговорення конституції, по-друге, Євросоюз не може планувати свою політику стосовно сусідів, включаючи Україну, без стабільних фінансових перспектив на

наступні роки, без коштів, що можуть бути витрачені на підтримку реформ в країнах сусідах.

Отже, відносини з сусідами, включеними до ЄПС, у т. ч. з Україною, стали другорядним питанням, особливо протягом першої половини року. Об'єктивно, внутрішні проблеми вплинули на спроможність ЄС в царині відносин з Україною.

Результати французького та голландського референдумів були також виявом спротиву розширенню 2004 року та наступних хвиль розширення загалом. Французьке суспільство чітко заявило, що Франція, як і увесь ЄС, мають бути надзвичайно обережними у питанні подальшого розширення ЄС і навіть щодо більш активної політики стосовно сусідів через побоювання конкуренції з робочою силою нових країн-членів, що може спричинити зростання безробіття серед громадян старих членів ЄС або перенесення виробництва в нові країни-члени або в сусідні країни.

Слід визнати, що «втома від розширення» є поширеною в ЄС, особливо серед старих країн-членів. Дійсно, Євросоюз розпочав переговори щодо членства з Туреччиною, але без ентузіазму. Більше того, вперше ЄС чітко підкреслив, що переговори не обов'язково приведуть до членства Туреччини в Євросоюзі. З іншого боку, ЄС надав зелене світло переговорам з Хорватією і визнав Македонію країною-кандидатом. Інші балканські країни, включно з Сербією та Чорногорією, отримали від ЄС сигнали про те, що процес їхньої інтеграції може рухатись уперед. Однак більшість країн ЄС вважають, що після прийняття Болгарії та Румунії (можливо плюс Хорватія) у процесі розширення має настати перерва. Консолідація розширеного ЄС має стати основним питанням Союзу на декілька наступних років – такою є позиція більшості країн-членів та представників європейських інституцій. За таких умов дискусія щодо інтеграції України в ЄС є дуже складною.

Додатковою об'єктивною проблемою, що вплинула на позицію ЄС щодо України, стали парламентські вибори в Німеччині та парламентські та прези-

дентські вибори в Польщі восени 2005 року. Політичний денний порядок у цих двох країнах є важливим для формування позиції ЄС щодо України, оскільки саме ці країни були найбільш активними на українському напрямку раніше, під час, і в перші місяці після Помаранчевої революції. Варто згадати, що Німеччина та Польща підготували для ЄС пропозиції з політики ЄС щодо України напередодні президентських виборів в Україні. Вибори і зміна урядів у обох країнах зумовили природню кількомісячну перерву в їхній діяльності щодо України.

Варто ще раз нагадати, що всі ці згадані вище проблеми не стосуються безпосередньо відносин ЄС–Україна, однак вони суттєво вплинули на ці відносини. Вдома від розширення виглядає найбільшою з цих проблем. Більшість політиків в ЄС не можуть уявити ЄС-35 чи ЄС-40 – модель, котра є невід’ємною, коли ми думаємо про інтеграцію України в ЄС. Здається, багато країн-членів не можуть уявити навіть часткову інтеграцію України в рамках «чотирьох свобод». Отже, вони воліли б відкласти рішення щодо місця України в Європі.

Дві позиції

Стосовно України в ЄС є дві очевидні позиції. Першу позицію можна назвати «чекати і дивитись» – перед парламентськими виборами в Україні (багато політиків та бюрократів в ЄС говорять, що Україна має підтвердити відданість демократичним стандартам під час виборів, що доведе її демократичний вибір). Певною мірою це є вибачення за низький інтерес до українських справ. Але така позиція може також трактуватися як взірць обережності. ЄС хотів би пересвідчитися в тому, що демократичні зміни в Україні є незворотніми.

Друга позиція може бути репрезентована точкою зору, згідно якої рамки відносин із сусідами, в тому числі Україною, були добре визначені Планом дій Європейської політики сусідства, а у випадку України Планом дій та Додатковими заходами. Отже, ЄС і не повинен висувати нові пропозиції щодо України, допоки План дій не буде виконано.

Позитивна тенденція

Найбільш помітною зміною після Помаранчевої революції є зміна сприйняття України всередині ЄС, особливо серед старих країн-членів на рівні суспільств. Імідж України і особливо українського суспільства істотно покращився у порівнянні з періодом до Помаранчевої революції. Цей фактор виглядає стабільним. Наприкінці 2005 року інтерес до України у порівнянні з періодом Помаранчевої революції знизився, однак це виглядає природнім феноменом. Очевидно, що цей інтерес залишається значно вищим і має іншу якість, ніж під час президентства Кучми.

В цьому контексті в ЄС помітна тенденція до порівняння між розвитком ситуації в Україні та в Росії. Протягом дев'яноятих років Україну сприймали як країну, що наслідує Російський тип демократії та ринкової економіки. Помаранчева революція радикально змінила цей стереотип. Нині Україну сприймають все більше і більше як незалежного суб'єкта, як європейську державу з європейським суспільством, подібним до суспільств в країнах-членах ЄС.

Конкретні дії ЄС стосовно України

Кількість конкретних досягнень у відносинах між ЄС та Україною є великою. Тим не менше, угода щодо торгівлі сталеливарною продукцією на 2005–2006 роки, підписана в червні 2005 року, може бути згадана як приклад більш гнучкого підходу ЄС до української продукції. Згідно даної угоди зросла квота експорту української сталі в країни ЄС. Ознакою прогресу у питаннях юстиції та внутрішніх справ є початок переговорів про спрощення візового режиму у листопаді 2005 р.

Новий підхід окремих країн-членів до України є більш видимим. Купівля металургійного комбінату «Гута Ченстохова» Індустріальним союзом Донбасу стала можливою завдяки Помаранчевій революції. Новий клімат для прямих українських інвестицій з'явився як результат демократичних змін в Україні. Скасування плати за оформлення віз Чехією, Словаччиною, Латвією та Естонією¹ для

¹ До Помаранчевої революції лише Польща, Угорщина та Литва надавали безкоштовні візи для українців.

громадян України є іншим прикладом. Країни-члени запропонували додаткову підтримку реформам в Україні.

Результати саміту Україна–ЄС 1 грудня 2005 року

Саміт був найбільш значущою подією у відносинах ЄС–Україна у 2005 році. Відповідно до заяви, зробленої вищими представниками ЄС 1 грудня в Києві, Європейська Комісія та країни-члени дійшли висновку про відповідність України критеріям країни з ринковою економікою у відповідності з антидемпінговим законодавством ЄС, що зумовило надання відповідного статусу. Політичне рішення було оголошене під час саміту ЄС–Україна, але формальні процедури з імплементації цього рішення мають бути завершені на початку 2006 року.

Окрім ринкового статусу, протягом саміту було підписано декілька важливих документів зі співпраці в сфері енергетики та транспорту. Зокрема, Україна та Європейський Союз підписали Меморандум порозуміння із співпраці в енергетичній сфері. Згідно Меморандуму, Україна розвиватиме співпрацю з ЄС за такими напрямками як ядерна безпека, інтеграція ринків електроенергії та газу, посилення безпеки при транспортуванні енергоносіїв, структурні реформи, безпека і захист довкілля у вугледобувній індустрії, а також енергозбереження.

Сторони також підписали Угоду щодо деяких аспектів повітряного транспорту. Угода розглядається як необхідна передумова подальшого розвитку транспортної співпраці між Україною та ЄС, зокрема, в контексті формування єдиного авіаційного простору та підписання угоди про поглиблене співробітництво в авіаційному транспорті.

Іншим важливим документом, підписаним у Києві, стала Угода із співпраці у супутниковій навігаційній системі «Галілео». Угода передбачає пряму участь України в проєкті «Галілео», залучення до реалізації космічної програми ЄС, а також членство України в Європейській космічній агенції.

Однак усі ці досягнення є недостатніми для побудови нової послідовної політики щодо України як Євросоюзу в цілому, так і країн-членів.

3. Європейська політика України: досягнення, недоліки та виклики

З часу інаугурації президента України Ющенка 23 січня 2005 року, нова Україна намагається продемонструвати нову якість політики європейської інтеграції ні лише на словах, але і на ділі. Початковий поштовх нової влади був настільки амбіційним, що питання заявки на членство в ЄС серйозно розглядалося у лютому–березні. Пізніше, однак, було прийняте рішення погодитись із рекомендацією Єврокомісії та відкласти питання заявки до виконання Плану дій, а фактично до того моменту, коли ЄС буде готовий її серйозно розглянути в позитивний спосіб

Серед пріоритетів, визначених українською владою, є наступні: боротьба з корупцією та зміцнення верховенства права, отримання статусу країни з ринковою економікою, приєднання до СОТ та взаємний доступ до ринків, розвиток трансєвропейських мереж, покращення адміністративної спроможності в сфері європейської інтеграції, зміцнення проєвропейської більшості у суспільстві.

Адміністрування політики європейської інтеграції в Україні

У першому помаранчевому уряді на чолі з Ю. Тимошенко (4 лютого – 8 вересня 2005 р.) було запроваджено посаду віце-прем'єра з європейської інтеграції. На протязі своєї роботи на цій посаді Олег Рибачук здійснив низку заходів, спрямованих на створення працездатної адміністративної структури,

спроможної здійснювати координацію усієї політики уряду, що дотична денного порядку європейської інтеграції. В рамках Секретаріату Кабінету міністрів було засноване Управління європейської інтеграції.

Після зміни уряду у вересні і призначення Рибачука головою секретаріату президента, посада віце-прем'єра з європейської інтеграції була скасована. Замість неї, уряд Ю. Єханурова започаткував урядовий комітет з європейської та євроатлантичної інтеграції під головуванням міністра закордонних справ Бориса Тарасюка.

Підвищення ефективності євроінтеграційної політики залишається серйозним викликом для уряду. Незважаючи на певні досягнення і наявний пошук організаційного рішення, уряд все ще не створив достатньо ефективної структури, відповідальної за відносини з ЄС та відповідні реформи, забезпечені висококваліфікованими спеціалістами, спроможними гарантувати, зокрема, стабільні зв'язки з парламентом заради забезпечення супроводу необхідного законодавства.

Верховенство права

Нова влада під проводом президента Ющенка дійсно є більш прозорою та демократичною, ніж попередній режим. Згідно оприлюдненої в грудні 2005 року щорічної доповіді „Freedom House” («Свобода в світі») Україну першою із країн СНД віднесено до категорії «вільних країн». Для порівняння Росія відноситься до «невільних», а Грузія до «частково вільних» країн. Однак стабільних та зрілих інститутів, які забезпечували б верховенство права, незворотність демократичних змін в Україні ще не побудовано.

Моніторинг передвиборчого періоду засвідчує, що уряд не має наміру безпосередньо втручатися в процес парламентських та місцевих виборів. Партії користуються недискримінаційним доступом до медіа, жодних адміністративних бар'єрів політичної діяльності наразі не зафіксовано.

Принципового консенсусу досягнуто щодо потреби здійснювати децентралізацію влади через надання більших повноважень регіональній та місцевій владі, але конкретні обриси реформи залишаються невирішеними. Органи міс-

цевого самоврядування все ще обмежені у своїх повноваженнях, насамперед, через обмеженість фінансових ресурсів. Проект змістовної адміністративної і територіальної реформи був представлений віце-прем'єр-міністром Романом Безсмертним у квітні 2005 року. Делегування владних повноважень від державних адміністрацій (підпорядкованих президенту) органам місцевого самоврядування; зміни принципів формування і розпорядження бюджетом; перерозподіл податкової бази відповідно до нових територіальних одиниць були основними завданнями реформи. Разом із новим адміністративним і територіальним устроєм пропонується нова система державного управління в сфері податків і бюджету. Однак, у зв'язку з початком передвиборчої кампанії, подальші дискусії на тему адміністративної реформи були відкладені на період після виборів 2006 року.

Істотний прогрес у сфері забезпечення свободи медіа є найбільш очевидним досягненням України, обумовленим Помаранчевою революцією та зміною режиму. Громадяни України нині користаються повноцінним плюралізмом в ЗМІ як електронних, так і друкованих. Загальнонаціональні телеканали у абсолютній більшості випадків демонструють збалансовану подачу новин; представники опозиції нарівні з владою мають рівний доступ до медіа. Більшість загальнонаціональних медіа є приватними, жодне з них не було реприватизоване, незважаючи на те, що більшість з них все ще належить колишньому оточенню Кучми. В той же час, український медіа-сектор все ще потребує серйозних реформ і реструктуризації. Велика кількість регіональних та місцевих телеканалів, радіостанцій, газет все ще знаходиться в руках державних адміністрацій. Громадське телебачення та радіо, незважаючи на численні декларації та обіцянки, поки що не створене.

Боротьба з корупцією та забезпечення «чесної влади» було визначною метою нового керівництва держави в 2005 році. Колишні можновладні корупціонери були усунуті від влади, однак жодна із гучних корупційних справ не була доведена до суду. Нові корупційні скандали виникали вже у середовищі нової влади. Корупційні звинувачення справили неабиякий вплив на політичний ландшафт України у 2005 році. З одного боку, ці скандали продемонстрували значно більший рівень прозорості влади в Україні. За часів кругової поруки

епохи Кучми така ситуація не могла б виникнути. З іншого боку, це серйозно розбалансувало політичну систему нової України.

Економіка

Зростання ВВП України у 2005 році є значно нижчим, ніж у попередні роки – 2–3% за попередніми оцінками, однак доходи на душу населення зростають швидше, середня зарплата досягла еквівалента 170 доларів в кінці 2005 року у порівнянні зі 125 доларами роком раніше. Рівень інфляції очікується в 2005 році 10–11% (було 12,5% в 2004 р.).

Двадцять четвертого жовтня Україна продала 93,02% держпакету акцій Криворіжсталі, великого і прибуткового підприємства, що виробляє біля 20% української сталі, володіючи власними сировинними резервами. Криворіжсталь була продана компанії Mittal Steel за суму близько 4,8 мільярдів доларів на відкритому аукціоні. Ціна виявилась у шість разів вищою, ніж та, яку заплатили попередні власники на конкурсі у середині 2004 року. Той продаж був визнаний незаконним у судовому порядку. Ціна перевищила найоптимістичніші прогнози.

Незважаючи на цей очевидний успіх, що приніс Україні найбільшу зовнішню інвестицію, було б зарано говорити про значне покращення інвестиційного клімату в Україні. Законодавство, що регулює умови ведення бізнесу та оподаткування, залишається все ще unreformed.

Початок реформ митної служби змив зростання (до 50%) бюджетних надходжень від митниці. Деякі митні процедури спростилися. Клієнти можуть звертатися до спеціально призначених осіб, якщо вони підозрюють ознаки корупції в діях митників. Однак реформа митної служби залишається незавершеною.

СОТ

Попри частковий успіх, досягнутий у законодавчому забезпеченні та двосторонніх переговорах, Україна у підсумку не спромоглася виконати задекларовану мету щодо вступу в СОТ у 2005 році. Як мінімум ще п'ять необхідних законів були

відхилені парламентом. Україна не досягла консенсусу із США та Австралією щодо параметрів торговельного режиму, що мають бути зафіксовані у двосторонніх протоколах про взаємний доступ на ринки. Це спричиняє відсунення в часі ймовірної дати початку переговорів про зону вільної торгівлі між ЄС та Україною, які могли б розпочатися вже у першій половині 2006 року.

Участь України у Спільній зовнішній та безпековій політиці ЄС та Європейській політиці безпеки та оборони (СЗБП/ЄПБО)

Україна стала істотно ближче до політичної позиції ЄС із широкого спектру питань зовнішньої політики. Уряд України офіційно приєднався до великої кількості заяв ЄС, зокрема, щодо Білорусі та інших чутливих проблем.

У квітні 2005 року Україна презентувала документ, що отримав назву «План Ющенка», покликаний допомогти розв'язанню Придністровського конфлікту. План передбачає досягнення життєздатної та мирної формули рішення через забезпечення демократичного розвитку Придністров'я. ЄС схвально оцінив План Ющенка. В процесі його реалізації ЄС приєднався в якості спостерігача до відновлених переговорів із придністровського врегулювання.

З 1 грудня 2005 року почала роботу Місія ЄС з допомоги моніторингу кордону між Україною та Молдовою на його придністровській ділянці. Місія має на меті вивчати ситуацію на цій 450-кілометровій ділянці заради посилення боротьби з контрабандою та іншими видами кримінальної діяльності. Така місія започаткована вперше у практиці ЄС. Офіс Місії був відкритий 30 листопада в Одесі.

4. Чи є План дій ефективним інструментом інтеграції?

План дій передбачає завдання, які є необхідними для зближення та поступової інтеграції України в ЄС, але без найбільш дієвого інструменту перспективи членства. ПД використовує деякі політики, розроблені в минулому для країн-кандидатів, що готувалися до членства. В той же час, відсутність етапності (*benchmarks*) та привабливих «пряників» обумовлює обмежену ефективність ПД як дороговказу інтеграції в ЄС. Єдиним очевидним умовним «пряником» можна вважати обіцянку розпочати переговори про зону вільної торгівлі після вступу України в СОТ. Жодних поступальних дій не передбачено в сфері свободи пересування осіб, що стримує мотивацію для України запроваджувати орієнтовану на Шенгенські стандарти політику у галузі міграції та кордонів.

Через десять місяців після підписання Плану дій можна зробити лише дуже попередні висновки. Втім виглядає так, що ПД сам по собі не є достатньо потужним інструментом поглиблення відносин між Україною та ЄС. Але, якщо обидві сторони розвивають його за допомогою ухвалення більш конкретного переліку заходів і зобов'язань, ПД може стати більш ефективним інтеграційним знаряддям. Додаткові заходи, затверджені Радою ЄС у лютому та Розпорядження № 117-р, що ввело в дію «Заходи щодо виконання Плану дій ЄС Україна у 2005 р.», так звану «Дорожню карту», ухвалене урядом України у квітні 2005 року, відіграли таку роль.

Українська «Дорожня карта»

Дорожня карта («Заходи щодо виконання Плану дій ЄС Україна у 2005 р.») є деталізованим і ґрунтовним (113 сторінок) документом, що передбачає на 2005 рік понад триста заходів в усіх пріоритетних сферах української політики, що стосуються порядку денного відносин Україна–ЄС. Наприклад, якщо ПД містить загальну рекомендацію до співробітництва в рамках СЗБП, то Дорожня карта передбачає розробку конкретного механізму приєднання України до зовнішньополітичних заяв ЄС (цей пункт вже виконано). Більшість позицій щодо регіональної політики (наприклад стосовно вирішення Придністровської проблеми) можна вважати в основному виконаними. Загалом, Україна істотно просунулась у виконанні Дорожньої карти за розділами «Політичний діалог та реформування» та «Регіональні та міжнародні питання, співробітництво у сфері зовнішньої та безпекової політики».

Згідно ПД, Україна зобов'язалася виконати критерії членства в СОТ. Дорожня карта уточнила необхідні деталі, наприклад, ухвалення закону щодо експортного мита на брутт чорних металів. Цей закон, як і інші документи з «пакету СОТ», був розроблений, поданий до парламенту, але досі залишається не ухваленим. Законодавчі ініціативи загалом є вагомою частиною Дорожньої карти. Через слабкість парламентської підтримки, урядові не вдалося провести через Раду значну частину проєктів, передбачених Дорожньою картою. Це означає, що велика частка Дорожньої карти може вважатися виконаною, адже документи розроблено і подано, але таке виконання є формальним, оскільки закони не ухвалено. Це законодавство ймовірно буде прийняте лише після парламентських виборів 2006 року.

У серпні віце-прем'єр Олег Рибачук оголосив, що рівень виконання Дорожньої карти сягає 70%. Під час саміту ЄС–Україна сторони також висловили задоволення досягнутим рівнем виконання ПД. Неофіційні оцінки, однак, є менш оптимістичними. На практиці, уряд розпочав втілення приблизно 70% заходів,

однак частка повністю виконаних пунктів не перевищує половини з них (тобто, 35% загальної кількості).

Незважаючи на обмежений успіх, зрозуміло, що Дорожня карта, розроблена на основі ПД, являє собою один із небагатьох конкретних та багатогранних легітимних дороговказів українського уряду на шляху внутрішніх перетворень. Прописані зобов'язання у відносинах з ЄС слугують також важливим інструментом громадського контролю за діями влади.

Додаткові заходи ЄС

Додаткові заходи, ухвалені Радою з загальних питань та зовнішніх зносин ЄС у лютому 2005 року, визначили або принаймні підкреслили найбільш аморфні пункти ПД. Обіцянка розпочати переговори із спрощення візового режиму перед грудневим самітом ЄС Україна, включена до цих заходів, є добрим прикладом.

21–22 листопада відбувся перший раунд переговорів щодо спрощення візового режиму між Україною та ЄС. Ця подія стала ознакою успіху двосторонньої співпраці в рамках Плану дій. Її можна розглядати як перший серйозний крок до поширення на Україну принципу свободи пересування осіб, що є однією з фундаментальних європейських свобод.

Україна очікує, що майбутня угода зі спрощення візового режиму стане першим кроком на шляху лібералізації режиму пересування громадян. Наприклад, угода має встановити єдину спрощену процедуру розгляду заявок на отримання віз громадянами України з боку консульських установ країн ЄС, передбачити можливість отримання безкоштовних або істотно здешевлених віз для широких категорій осіб, видачі довгострокових багаторазових віз для певних категорій осіб, що мають позитивну «візову історію», збільшити прозорість процесу видачі віз, передбачити безвізовий режим для окремих категорій громадян. Проект угоди, запропонований Євросоюзом, свідчить однак, що Брюссель дотримується більш консервативного підходу до спрощення візового режиму. Наступний раунд переговорів призначений орієнтовно на січень 2006 року.

Крім того, Додаткові заходи допомогли розвитку співробітництва між Україною та ЄС у сфері СЗБП/ЄПБО (приклад Придністров'я згадано вище). Заходи також посилили кроки ЄС у наданні Україні статусу країни з ринковою економікою та у підписанні угоди щодо торгівлі сталевими виробами на 2005–2006 роки.

Загальна оцінка

Варто ще раз підкреслити, що План дій є надто загальний і може розглядатися як загальний політичний дороговказ до ближчих відносин між ЄС та Україною на 2–3-річну перспективу. Отже, доля ПД, посилена Додатковими заходами з боку ЄС та Дорожньою картою з боку України може розглядатися як радше позитивний фактор у спрямуванні внутрішньої та зовнішньої політики України. У внутріполітичних дебатах в Україні посилення на ПД зазвичай посилює позицію тих, хто виступає за поглиблені реформи, зокрема, в економіці, боротьбі з корупцією, реформуванні митної служби, заснуванні громадського телебачення та радіомовлення тощо.

Обидва інструменти, Додаткові заходи ЄС та українська Дорожня карта, допомагають в роботі з оцінки реалізації ПД. Із самого початку імплементації ПД консорціум українських аналітичних центрів під проводом Центру Разумкова розпочав проект з моніторингу впровадження ПД. Методологія оцінки все ще перебуває у процесі розробки, оскільки існуюча модель, яка застосовувалася до країн-кандидатів в процесі підготовки до вступу в ЄС, не є повністю прийнятним інструментом в даному випадку. Деякі важливі початкові елементи неурядового моніторингу виконання ПД оприлюднені в №7/2005 журналу Центру Разумкова «Національна безпека та оборона».

5. Прогнози і рекомендації на 2006 рік

Очевидно, жодного принципового рішення стосовно України та її «європейських перспектив» не буде прийнято протягом 2006 року. Сторони продовжуватимуть концентруватися на імplementації Плану дій.

Парламентські вибори в березні 2006 року значно вплинуть на відносини Україна–ЄС, оскільки їх результати розуміються або як підтвердження, або перегляд політичних пріоритетів, проголошених Україною в 2005 році. Вибори є важливими для ЄС з двох причин: з одного боку, їхній демократичний характер, результати проєвропейських партій, з іншого.

ЄС потребує змістовної дискусії стосовно свого майбутнього (процес прийняття рішень, кінцеві кордони тощо). Дискусія триватиме протягом 2006, але її кінцеві результати буде досягнуто не в 2006 році, а через декілька років. Хоча дискусія лише опосередковано торкається України, тим не менш, її результати є визначальними для європейських перспектив України.

Рекомендації для ЄС

Додаткові заходи, прийняті Радою з загальних питань та зовнішніх зносин у лютому 2005 року, зіграли позитивну роль у відносинах Україна–ЄС у 2005 році. Вони, наприклад, стимулювали двосторонню дискусію з питань переговорів

з візової лібералізації, конкретизуючи положення Плану дій. Додаткові заходи не мають використовуватися лише одноразово. Використання цього інструменту є бажаним і протягом наступних років виконання Плану дій. ЄС може пропонувати кожного року новий список додаткових заходів.

Наступний список додаткових заходів, що вміщуватиме конкретні пропозиції стосовно України, має бути представленим ЄС у 2006 році. Бажано, щоб це відбулося перед самітом Україна–ЄС, запланованому на липень 2006 року. Виконання основних положень, зафіксованих теперішнім списком додаткових заходів, не має бути обов'язковою умовою для формування нового списку.

В цьому зв'язку вступ України до СОТ та підписання угоди зі спрощення візового режиму гратимуть позитивну роль. Обидві цілі мають бути досягнутими в першій половині 2006 року. Членство у СОТ є обов'язковою умовою для подальшої інтеграції України до економіки ЄС. Тривала затримка членства може створити «руйнуючий ефект» для відносин України з ЄС в економічній сфері. Прогрес у лібералізації візового режиму є дуже важливим для українського суспільства і його доступу до ЄС (детальніше про переговори з візового питання дивіться у Додатку).

Новий список додаткових заходів, що можуть бути запропоновані у 2006 році, може включати наступні пропозиції:

- Оголошення початку переговорів з впровадження зони вільної торгівлі між ЄС та Україною, які можуть розпочатися до кінця 2006 року. Має розглядатися і можливість проведення аналізу введення митного союзу між Україною та ЄС (виходячи з досвіду митного союзу між Туреччиною та ЄС) як наступного кроку після імплементації режиму вільної торгівлі.
- Продовження переговорів зі спрощення візового режиму з подальшою розробкою дорожньої карти з вільного пересування людей між Україною та ЄС, яка може запропонувати критерії та умови виходу України з візового

«чорного списку» ЄС в середньотерміновій перспективі (5–7 років після ратифікації першої угоди з лібералізації візового режиму).

- Прискорення розробки нової «посиленої угоди». Сторони мають розпочати дискусію з основоположних принципів та ідеології майбутньої «посиленої угоди» в 2006 році, оскільки на сьогодні немає єдиного підходу стосовно цього питання. Нова посилена угода має запропонувати Україні поступальну інтеграцію за моделлю країн Західних Балкан.
- Конкретна пропозиція фінансової допомоги з боку ЄС в рамках Інструменту європейського сусідства та партнерства, що вступає в силу з 2007 року. Пропозиція має фіксувати пріоритетні сфери та суми допомоги, а також визначити чіткі критерії отримання цієї допомоги.

Рекомендації для України

На базі всеохоплюючої оцінки виконання Дорожньої карти – 2005 український уряд має розробити Дорожню карту – 2006, беручи до уваги досягнення та недоліки, виявлені у 2005 році.

Серед заходів та конкретних дій на 2006 рік можна визначити наступні:

- З метою посилення інституційної спроможності українського уряду в сфері європейської інтеграції, існуючий урядовий комітет з європейської та євроатлантичної інтеграції має бути трансформованим у повноцінний урядовий орган, що складався б з професіоналів, які відповідатимуть за щоденну координацію діяльності уряду з питань європейської інтеграції України. Має бути встановлено чітку субординацію між органами виконавчої влади.
- В рамках адміністративної реформи на регіональному та місцевому рівні виконавчої влади мають бути впровадженими структури схожі на структури країн-членів ЄС задля забезпечення сумісності України та ЄС на цих рівнях.

- В сфері ЮВС Україна має розробити заходи з досягнення сумісності із європейськими стандартами в області менеджменту кордонів та паспортного регулювання. Наприклад, Україна може впровадити обмежувальні умови для тих, хто хоче змінити своє прізвище без належної мотивації.
- Україна потребує значної модернізації законодавства у економічній та судовій сферах з питань прав власності та корпоративного управління з метою запобігання подальших спорів з майнових та управлінських спорів. Це є базовою умовою для підвищення об'єму прямих іноземних інвестицій в Україну.
- Беручи до уваги можливості Інструменту європейського сусідства та партнерства, що стануть доступними з 2007 року, Україна має розробити власний список пріоритетів та конкретних інвестиційних проєктів та проєктів допомоги для розгляду ЄС. Подібний список пріоритетів та проєктів може бути запропонований Україною і Європейському інвестиційному банку.

6. Висновки

Зважаючи на складні умови 2005 року і в Україні, і в ЄС, досягнення у відносинах Україна – ЄС є більшими, ніж незначні, але меншими, ніж суттєві. Обидві сторони зробили менше, ніж могли зробити в цьому році. Наприклад, ЄС міг надати Україні статус ринкової економіки та розпочати переговори з угоди щодо візової лібералізації раніше (як мінімум влітку). Україна ж втратила реальну можливість вступу до СОТ у 2005 році.

Здається, що обидві сторони близькі до розуміння, що в умовах, коли швидкий перехід до парадигми вступу є маловірогідним, їм слід зосередитися на виконанні короткострокових реалістичних кроків, відсутніх і зрозумілих суспільствами, політичною та бізнес-елітою України та ЄС. Конкретні досягнення 2006–2007 років можуть спонукати ЄС переглянути позиції щодо української перспективи, включаючи можливість членства.

ДОДАТОК

Візи з «людським обличчям»? Переговори між Україною та ЄС із лібералізації візового режиму

Якуб Боратинський

Фонд ім. Стефана Баторія, Варшава

Гжегож Громадський

Фонд ім. Стефана Баторія, Варшава

Олександр Сушко

Центр миру, конверсії та зовнішньої політики України, Київ

1. Поточна ситуація і очікування

ЄС та Україна розпочали переговори про спрощення візового режиму у листопаді, напередодні саміту ЄС–Україна 1 грудня 2005 року. Втім ми очікуємо, що ці переговори завершаться не раніше, ніж наприкінці весни 2006 року, оскільки сторони потребуватимуть не менше 3–4 раундів переговорів. Угода може бути підписана влітку 2006 року і ще кілька місяців триватиме процес ратифікації. Отже, запровадження більш ліберального візового режиму для українців може відбутися, в кращому випадку, з початку 2007 року.

Переговори мають сприйматися як перший крок на шляху лібералізації руху осіб між ЄС та Україною. Лібералізація є невід'ємною частиною процесу зближення України та ЄС, отже, успіх першого етапу буде важливим чинником відносин Україна–ЄС в цілому.

Зміст пропозицій щодо лібералізації все ще є предметом дебатів всередині ЄС. Комісія отримала мандат на переговори в кінці серпня. Згідно цього мандату ЄС (відповідаючи на українські пропозиції) пропонує полегшений доступ до віз для окремих категорій громадян, зокрема, бізнесменів, журналістів, студентів, можливо, ще деяких груп. Вищезгадані категорії, ймовірно, зможуть отримувати довгострокові та багаторазові візи. Перспективи для інших груп заявників залишаються неясними.

Відкритим питанням залишається готовність ЄС вдатися до реальних кроків щодо стандартизації процедур отримання візи для всіх громадян України в консульських установах країн Шенгенської зони, які нині істотно відрізняються,

зокрема, відмінності стосуються переліку і типу документів, які заявники мають подавати для отримання візи.

В соціальному сенсі привілейований підхід навряд чи зможе істотно компенсувати дискомфорт, що існує в українському суспільстві стосовно візового режиму. Громадяни, що не належать до вищезгаданих привілейованих категорій (а таких буде біля 90–95%) будуть розчарованими, якщо умови доступу до віз для них залишаться незмінними.

2. Рекомендації

Список нижченаведених рекомендацій поділено на дві групи: по-перше, загальні принципи, по-друге, специфічні пропозиції.

Загальні принципи:

1. Дискусія щодо візової лібералізації може призвести до низки технічних змін у кращий бік. З політичних міркувань важливо досягти згоди стосовно хоча б одного рішення, яке буде простим, вигідним і зрозумілим для пересічних громадян України. Таке рішення буде сприйматися як вияв відкритості ЄС до України і вдячна компенсація візової асиметрії, запровадженої Україною в односторонньому порядку.
2. Обидві сторони мають надіслати чіткий сигнал українському суспільству перед президентськими виборами 2006 року щодо очікуваного результату переговорів (оскільки ми передбачаємо, що угода ще не буде готова до підписання до виборів). Це вимагає інтенсивного ведення переговорів у період з листопада по лютий.
3. Рішення, досягнуті між ЄС та Росією у жовтні 2005 року, можуть сприйматися як мінімум, але за жодних обставин не як максимум того, що може бути запропоноване Україні. Найбільшою відмінністю від Росії є те, що уряд

Україні відмовився від «священного» принципу симетричності, відмовившись в односторонньому порядку від візових вимог до громадян ЄС.

4. Переговори щодо лібералізації візового режиму мають тримати в полі уваги існуючу візову модель, яку застосовують до громадян України Польща, Словаччина, Угорщина та Литва, де візи є одночасно безкоштовними і легкодоступними. Досвід цих країн має бути проаналізований і задіяний, наскільки це можливо, у майбутню візову угоду між ЄС та Україною. Розширення Шенгенської зони на нові країни-члени ЄС не повинно призвести до ситуації, коли українські громадяни, що подорожують до цих країн, відчуватимуть зміни на гірше.
5. Обидві сторони в майбутніх переговорах не повинні потрапити в пастку зосередження на ослабленні візових вимог тільки для окремих груп українського суспільства. Таке рішення матиме обмежений ефект щодо загального сприйняття ЄС і може навіть привести до невдоволення серед суспільства, спричиненим існуючим строгим візовим режимом, оскільки тільки маленька частина фактичних і потенційних претендентів на отримання візи можуть вимагати стати членами привілейованих груп. Крім того такий порядок може збільшити ризик зловживання і корупції.
6. У тому випадку, якщо буде прийнято рішення щодо застосування пільгового режиму для окремих привілейованих категорій, надзвичайно важливо, щоб деякі пільгові умови були поширені також і на всіх українських громадян.
7. «Прикордонні візи» (доступні для українських громадян, що проживають в 50-тикілометровій відстані від кордонів ЄС), можливість видачі яких наразі обговорюється в ЄС, матимуть обмежений вплив на українських громадян в цілому. Жодне з великих українських міст, крім Ужгороду, не знаходиться в достатній відстані від кордону з ЄС, щоб отримати перевагу

від прикордонних віз. Тому такі візи не можуть підмінити потребу в інших заходах або бути представленими як головна зміна на краще.

8. Переговори із спрощення візового режиму повинні включати положення щодо допомоги ЄС з модернізації та облаштування пунктів перетину кордону, включаючи пункти для пішоходів та велосипедистів. Результат переговорів міг би включати спільну декларацію з майбутніх інвестицій в облаштування кордону.
9. Консульства країн Шенгенського простору мають застосовувати дійсно уніфіковану та єдину процедуру, яка включає домовленості щодо деталей, важливих з точки зору претендентів на візи, такі як, наприклад, перелік необхідної документації, доступ до інформації і консультацій тощо.

Специфічні пропозиції:

1. Сплату за візу необхідно повністю скасувати або значно знизити (до 10 євро за звичайну Шенгенську візу). Політично це могла б бути найкраща винагорода за односторонню асиметрію у візовій системі, оскільки на відміну від інших, більш тонких заходів, даний крок став би прогресом в очах всього українського народу. Крім того, це не суперечить аспектам безпеки візового процесу.
2. Видача довгострокових багаторазових віз має стати звичайною процедурою для тих осіб, які отримали Шенгенську візу (щонайменше двічі або тричі) протягом останніх 2–3 років та не мали проблем із законом. Строк дії таких віз має бути не менше одного року, але краще – до п'яти років. Віза може бути анульована у випадку «простроченого» перебування або у випадку інших зловживань.

3. Консульства Європейського Союзу мають забезпечити для заявників повну інформацію щодо процедури, вимог, доступну на інформаційних стендах, листівках та веб-сайтах, включаючи зразки заповнених анкет.
4. Потрібно призначити працівників консульства для забезпечення інформацією місцевою мовою тих осіб, які вперше звертаються за отриманням візи, а також інших осіб, які потребують інформації щодо деталей процедури (по-перше, дані послуги надають зараз приватні агентства, що впливає на неприємне сприйняття консульств ЄС; по-друге, заявники віз інколи лише під час співбесіди дізнаються про те, які документи необхідно було подати).
5. Необхідно відмінити або значно скоротити попередню процедуру між першим контактом із консульством та часом, коли вони отримують дозвіл подати документи на візу.
6. Необхідно раціоналізувати та спростити вимоги стосовно інформації, яку подає заявник, зробивши нормою обмеження кількості документів лише анкету та запрошенням. Додаткові документи слід вимагати тільки за виняткових обставин.
7. Слід уникати втручання у приватне життя заявників, як наприклад, ставити питання стосовно сім'ї, родичів, подробиць про роботу та вимагати допоміжну документацію (це можливо тільки за виняткових обставин). Загалом персональні співбесіди потрібно проводити лише з тими, хто подорожує вперше, отримав новий паспорт або з тими, хто, можливо, мав у минулому проблеми з візовим режимом або міграційними правилами.
8. Десятиденний термін прийняття рішення про надання візи (як у випадку з Росією) вважається прийнятним і також має бути включений до договору України з ЄС. Дане часове обмеження необхідно застосовувати для всієї процедури: непринятно, якщо заявники мають чекати декілька

- тижнів до отримання можливості подати документи і лише після цього починається відлік часу.
9. Процедура має бути обмежена двома–трьома днями у випадку, коли особа подає заяву на отримання Шенгенської візи втретє за останні 2–3 роки. Це означає, що ця особа успішно пройшла процедуру Шенгену першого разу, а вдруге країни-члени Шенгену могли зафіксувати можливі порушення закону цією особою, якби такі були.
 10. Консульства ЄС мають приймати заяви на візу та допоміжну документацію поштою або електронною поштою. Документи може бути подано та перевірено за принципом одного дня: подача паспорта та допоміжних документів вранці (що може супроводжуватися співбесідою), отримання паспорта у другій половині дня або ввечері.
 11. Варто враховувати «принцип сумніву». Під час аналізу візових заяв з точки зору іміграційних ризиків консульствам слід надавати перевагу заявнику перед сумнівом або підозрою. Не слід «неформально» дискримінувати певні категорії заявників (наприклад, молодих незаміжніх жінок).
 12. Необхідно вжити різноманітних заходів щодо скорочення часу перебування в черзі. Для поліпшення ситуації консульства ЄС мають проводити моніторинг черг та часу, що його витрачають клієнти консульства. Дані заходи можуть включати: наймання додаткового персоналу, призначення співбесід на конкретний час. ЄС, у свою чергу, може запропонувати проведення моніторингу спроможності консульських установ країн-членів Шенгену.

Вибрані публікації Фонду ім. Стефана Баторія

Публікації про українську тематику

Якими будуть плоди Помаранчевої революції? Взаємини між Україною та ЄС у 2005 – на початку 2006 року (2005). В рапорті аналізується політика ЄС щодо України та політика України щодо ЄС після Помаранчевої революції. Автори: Гжегож Громадзький, Олександр Сушко, Маріус Валь, Катарина Волчук, Роман Волчук. Англійською, польською та українською мовами.

Більш ніж сусіди. Пропозиції майбутньої політики ЄС щодо України (2003). Автори-упорядники: Гжегож Громадзький, Олександр Сушко, Маріус Валь та Катарина Волчук. Англійською та українською мовами.

Polska–Ukraina. Współpraca organizacji pozarządowych [Польща–Україна. Співпраця неурядових організацій] (2003); презентація польськими організаціями досвіду співпраці з Україною, опис їхньої діяльності та основних інституцій; видано спільно з Фондом освіти заради демократії. Польською мовою.

Більш ніж сусіди. Розширений Європейський Союз та Україна – нові відносини. Заключний звіт (2004). Пропозиції відносин між розширеним Європейським Союзом та Україною, розроблені групою експертів з ЄС, недавно приєднаних країн та України. Польською, англійською та українською мовами.

Більш ніж сусіди. Розширений Європейський Союз та Україна – нові відносини. Аналітичний звіт (2004). Рекомендації щодо відносин між розширеним Європейським Союзом та Україною, розроблені групою експертів з ЄС, недавно приєднаних країн та України.

Droga do Europy. Opinie ukraińskich elit [Дорога до Європи. Точка зору української еліти] (2004); збірка 30 інтерв'ю з політиками, науковцями, журналістами, підприємцями та митцями на тему статусу України в Європі та перспектив європейського вибору. Серед опитаних – Леонід Кравчук, Олександр Мороз, Юлія Мостова, Мирослав Попович, Петро Симоненко, Юлія Тимошенко, Віктор Ющенко, Тарас Возняк. Польською та українською мовами.

Ці та інші публікації можна знайти на:

www.batory.org.pl/english/intl/ukraina_pub.htm

Окремі публікації з серії Про майбутнє Європи

O przyszłości Europy. Głosy polityków [Про майбутнє Європи. Висловлювання політиків] (2000); збірка статей європейських політиків, які висловлюють свою позицію щодо відкритого обговорення в ЄС європейського майбутнього. Польською мовою.

Аналітичний звіт 1: Побороти відчуженість: Калінінград як російський анклав усередині Європейського Союзу (2001); автори-упорядники Гжеґож Громадзький та Анджей Вільк; видано спільно з Товариством культури «Боруссія» та Центром міжнародних відносин. Польською та англійською мовами.

Аналітичний звіт 2: Напіввідчинені двері: Східний кордон розширеного Європейського Союзу (2001); автори-упорядники Якуб Боратинський та Гжеґож Громадзький; видано спільно з Інститутом суспільних питань. Польською, англійською та російською мовами.

Аналітичний звіт 3: Проєвропейські атлантисти. Польща та інші країни Центрально-Східної Європи після вступу в Європейський Союз (2001); автори-упорядники Гжегож Громадзький й Олаф Осіца; видано спільно з Центром міжнародних відносин. Польською та англійською мовами.

Аналітичний звіт 4: Забутий сусід – Білорусь у контексті розширення ЄС на Схід (2001); автори-упорядники Анна Наумчук, Еугеніуш Міронович, Гжегож Громадзький та Павел Казанецький; видано спільно з Центром східноєвропейської демократії – IDEE. Польською, англійською, російською та білоруською мовами.

Аналітичний звіт 5: Спільний виклик. Члени та кандидати на вступ у ЄС перед проблемою майбутньої міграційної політики (2001); автори-упорядники Кристина Ігліцька, Славомір Йодзінський, Даріуш Стола, Якуб Боратинський та Гжегож Громадзький; видано спільно з Інститутом суспільних питань та Інститутом соціальних досліджень (Варшавський університет). Польською та англійською мовами.

Аналітичний звіт 6: Нове сусідство – нова співпраця. Україна та Європейський Союз на початку XXI ст. (2002); автори-упорядники Богуміла Бердиховська, Пшемислав Журавський ve І Граєвський та Гжегож Громадзький; видано спільно з факультетом міжнародних відносин та політології Університету Лодзі та «Польсько-українським форумом». Польською, англійською, російською та українською мовами.

Аналітичний звіт 7: Огляд європейської (не)безпеки (2002); автори-упорядники Олаф Осіца та Гжегож Громадзький; видано спільно з Центром міжнародних відносин. Польською та англійською мовами.

Аналітичний звіт 8: Між потребою та залежністю. Російський газ в енергетичному балансі розширеного ЄС (2002); автор-упорядник Гжегож Громадзький. Польською, англійською та російською мовами.

Польща у світі: виклики, досягнення, небезпеки (2003); виступ міністра закордонних справ Польщі Влодзімежа Цімошевіча, запис дискусії, в якій беруть участь Ян-Кшиштоф Белецький, Єжи Єдліцький, Мацей Єнтовський, Тадеуш Мазовецький, Даріуш Росаті та Александер Смоляр. Польською та англійською мовами.

Розширення ЄС і політика сусідства (2003); засідання конференції, організованої Фондом ім. Стефана Баторія спільно з Міністерством зовнішніх справ Польщі; опубліковані основні тези доповідей президента Польщі Александра Квасневського та міністра зовнішніх справ Влодзімежа Цімошевіча, короткий виклад усіх засідань та польські пропозиції стосовно подальшої політики ЄС щодо його нових східних сусідів. Польською та англійською мовами.

Польська зовнішня політика: продовження чи розрив з минулим? (2004); запис обговорення, організованого Фондом ім. Стефана Баторія, в якому беруть участь, серед інших, Влодзімеж Цімошевіч, Лена Колярська-Бобіцька, Тадеуш Мазовецький, Анджей Олеховський, Даріуш Росаті та Александер Смоляр. У публікації також наведено результати опитувань про сьогоднішній статус та пріоритети польської зовнішньої політики, здійснених серед політиків. Польською та англійською мовами.

Нова геополітика Центрально-Східної Європи. Між Європейським Союзом та Сполученими Штатами (2005); засідання конференції, організованої Фондом ім. Стефана Баторія у співпраці з Німецьким інститутом міжнародних справ та безпеки при Фонді науки та політики, SWP, Берлін, а також Центром європейських досліджень при Коледжі Сент-Ентоні, Оксфордський університет. У публікації наведено висловлювання політиків та експертів, обговорення, виступ міністра закордонних справ Польщі Адама Д. Ротфельда та комісара ЄС Данути Гюбнер, а також спеціальна лекція колишнього Державного секретаря США Генрі А. Кіссінджера. Англійською мовою.

Інші публікації на тему міжнародних відносин:

Білорусь. Сценарії реформ (2003); ґрунтовне дослідження білоруських експертів з пропозиціями політичних, економічних, соціальних та освітніх реформ у країні. Англійською, російською та білоруською мовами.

Білорусь у погоні за Європою (2004); короткий опис дослідження, проведеного білоруськими експертами, з пропозиціями політичних, економічних, соціальних та освітніх реформ у країні та запис обговорення можливостей реалізації цих реформ у Білорусі. Польською, англійською та українською мовами.

Ці та інші публікації можна знайти на:

www.batory.org.pl/english/pub/index.htm

